

האישה ושלוש מצוותיה

שיחה מתוך הספר החדש שעתיד לצאת לאור בקרוב

טללי תיים

על נר שבת, חלה וטהרה

הספר מבאר את העומק הרוחני של שלוש מצוות האישה, ודרכן מתבונן
בכוחותיה המיוחדים של האישה, ובעבודת ה' הייחודית לה

שלוש מצוות הנשים

חטא הקדמוני וסוד נידה, חלה והדלקת הנר

טהרת המשפחה, הפרשת חלה, והדלקת נרות שבת, הן שלוש המצוות הקשורות באופן עמוק לאישה, והן מובאות במסכת שבת - "על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר" (ב ו). העובדה שהמשנה הזכירה את שלוש המצוות הללו ביחד, וגם העובדה שהעונש עליהן הוא שווה, מלמדות אותנו שיש לשלוש המצוות הללו מהות אחת^א. ומתוך דברי המשנה אנו רואים בצורה ברורה שמהות המצוות הללו היא תיקון החטא הקדמוני. דבר זה משתקף מהעונש - "נשים מתות בשעת לידתן". גם המוות, וגם הקושי של הלידה, הם נגזרת מהחטא הקדמוני - "כְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים" (בראשית ג טז) ו"כִּי עֹפֹר אֶתָּה וְאֵל עֹפֹר תָּשׁוּב" (שם יט).

כידוע, מידה טובה מרובה ממידת פורענות (סוטה יא א), ובמובן זה, העונש מלמד אותנו גם על ההיפך, על מעלת מי שנוהרת במצוות אלו - שהיא פועלת לתקן את החטא הקדמוני. שכן זהו הצד השני של המטבע. ממילא משנה זו מלמדת אותנו על המעלה הגדולה של הנשים. שכן תיקון החטא הקדמוני, הוא היסוד השורשי עליו עומד כל מסלול העולם הזה, עד אשר נשוב אל גן עדן מקדם. והמשנה מראה לנו, שהנשים נתייחדו, בשלוש מצוות מיוחדות מאוד, לפעול לתיקון חטא זה. את הלשון הקשה שהוזכרה במשנה, 'נשים מתות בשעת לידתן', ניתן לקרוא כאיום והפחדה. אך באופן עמוק יותר היא יכולה להאיר לנו על מעלת האישה - ניתן להבין שתיאור העונש בא לבטא את גודל האחריות, ואת ההשלכות בהזנחת אחריות זו¹.

למעשה, שלושה פגמים עיקריים נוצרו בחטא הקדמוני, המשתקפים בשלוש הקללות שנתקלו אדם וחווה - "בְּזַעַת אֶפֶיךָ תֹאכַל לֶחֶם" (בראשית ג יט), "כִּי עֹפֹר אֶתָּה וְאֵל

^א כי העונש איננו שרירותי, אלא תוצאה מוכרחת וטבעית של הפגם שנעשה. כמשל מי שמכניס את היד לאש, שידו נשרפת, וזה פועל יוצא טבעי. כך גם ברבדים הרוחניים, הפגם מוציא אל פועל את ההשלכות הטבעיות שלו, שהן ה'עונש'. ומשאנו רואים שלזלזול בשלוש המצוות הללו יש את אותה השלכה, הרי שאנו מבינים שמהותם היא אחת.

עֶפֶר תָּשׁוּב" (שם), ו"בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים" (שם טז), ובמובן מסויים, שלוש המצוות אלו, מכוונות כנגד שלושת הפגמים, במטרה לתקנם.

בשלוש השיחות הבאות, נעסוק בע"ה בהתבוננות בעניין זה, כאשר השיחה הראשונה תעסוק באופן כללי בחטא הקדמוני ופגמיו, ובשלוש המצוות שניתנו לנשים כדי לתקנו, המשקפות את כוחן המיוחד בתיקון החטא הקדמוני. ולאחר מכן בשתי השיחות הבאות, נעסוק באופן מפורט יותר, בשלוש מצוות אלו, לראות מהי הפעולה המיוחדת של כל אחת מהן, בתיקון החטא הקדמוני.

שלוש שיחות אלו, הן כמבוא כללי לספר, כאשר לאחר מכן, במהלך הספר כולו, נאריך בע"ה להרחיב בכל אחת ואחת מהמצוות הללו ובפרטיה מצד עצמה. אך כאן, בשיחות המבוא, ננסה לגעת בקצרה בשלוש המצוות הללו, כדי לראותן כחטיבה אחת של תיקון כללי לחטא הקדמוני, וה' יהי עימנו תמיד ויזכנו לכוון לאמיתה של תורה, אמן כן יהי רצון.

האחריות של הנשים

נשוב אם כן לדברי המשנה. המשנה הזו, המציגה לנו את המצוות שנתייחדו לנשים בתיקון החטא הקדמוני, באה להורות לנו גם את האחריות הגדולה של הנשים לתיקון חטא זה. והנה באמת אף שכל סדר עבודת ה' סובב סביב תיקון החטא הקדמוני, רואים אנו שהאישה נתייחדה באופן מיוחד לעסוק בתיקון זה, על ידי מצוות אלו. כך מבואר במדרש חכמים, וזו לשונם (תנחומא נח פרק א):

"ילמדנו רבינו על כמה עבירות נשים מתות בשעת לדתן כך שנו רבותינו על שלשה וכו' ושלשתן מן התורה נדה דכתיב: "וְאִשָּׁה כִּי יִזְוֶה" (ויקרא טו כה), חלה "יְרֵאשִׁית עֶרְסֹתָם" (במדבר טו כ) הדלקת הנר דכתיב "וְקִרְאתָ לְשִׁבְתָּ עֲנָג" (ישעיה נח יג) זו הדלקת הנר בשבת ואם תאמר לישב בחשך, אין זה עונג, שאין יורדי גיהנם נדונים אלא בחשך, שנאמר "אֶרֶץ עִפְתָּה כְּמוֹ אֶפֶל" (איוב י כב).

ומה ראו נשים להצטוות על שלש מצוות האלו? אמר הקב"ה, אדם הראשון תחלת בריותי היה ונצטווה על עץ הדעת, וכתוב בחוה "וַתֵּרָא הָאִשָּׁה ... וַתֵּתֶן גַּם לְאִישָׁהּ עֵמָה וַיֹּאכֵל" (בראשית ג ו) וגרמה לו מיתה ושפכה את דמו, וכתוב בתורה "שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ" (שם ט ו), תשפוך דמה ותשמור נדתה כדי שיתכפר לה על דם האדם ששפכה.

מצות חלה מניין? - היא טמאה חלתו של עולם, דאמר רבי יוסי בן דוסמקא (ג"א קצרתא), כשם שהאשה מקשקשת עיסתה במים ואחר כך היא מגבהת חלתה, כך עשה הקב"ה לאדם הראשון, דכתיב "וַאֲדָם יָעַל מִן הָאָרֶץ וְהִשָּׁקָה", ואח"כ "וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר" וגו' (בראשית ב-ז).

הדלקת הנר מניין? - היא כבתה נרו של אדם, דכתיב (משלי כ כז) "נֵר ה' נְשִׁמַת אָדָם", לפיכך תשמור הדלקת הנר.

חכמים מראים לנו בצורה ישירה את הקשר בין שלוש המצוות הללו ובין הפגם שנעשה בחטא הקדמוני, ומלמדים אותנו שהקב"ה אמר - 'האישה היא זו שפגמה, ולפיכך היא זו שתתקן'. העובדה שהאישה מכפרת על חטאה בקיום מצוות אלו, מלמדת שהמצוות הללו גם מתקנות את הפגם. כי הכפרה השלמה היא בתיקון הפגם וחזרה למצב המתוקן שהיה קודם לכן. כמשל מי ששבר חלון של חברו, שלא מספיק שיבקש סליחה ויתנצל מעומק ליבו, אלא צריך גם לתקן את החלון השבור. זהו עומקן של שלוש המצוות הללו - הן רפואה שורשית לכל הפגמים שנוצרו, המסירה את הקללה וההרס שבאו בעקבות הנפילה.

כוחה של האישה הניכר מהאחריות המוטלת עליה

האישה עלולה לחוש מצוקה בקוראה מדרש זה, שמטילים עליה את האחריות על החטא. ואמנם, גם כלפי הנקודה הזו צריכים אנו להביט לעומק העניין. הטלת האחריות על האישה, והדרישה ממנה לתקן את הפגם הזה, מצביעות על היכולת הייחודית של האישה לתקן את הפגם. כי העובדה שהאישה אחראית על התיקון, מלמדת שבאמת היא זו שיכולה לעשותו, וכוחה מיוחד בתיקון זה.

במובן מסוים, מעצם החטא אנו יכולים ללמוד על כוחה הגדול של האישה. כי עצם העובדה שאדם שמע לקול חוה והלך אחריה, מצביע על כוחה הגדול, להשפיע על בעלה ולהוביל אותו לרצונה. ודבר זה עולה מעצם העונש שניתן לה, ונבאר זאת במשל פשוט, לילד קטן שניסה לשכנע אדם גדול שישדוד בנק. הלא בוודאי האדם הגדול לא יכול לפטור עצמו מן הדין בטענה שהוא הוסת ונתפתה על ידי הקטן. לעומת זאת, אם דמות נערצת, בעלת מעמד רם המאופיינת בכריזמה וקסם אישיותי, תשפיע על איש פשוט לשדוד את הבנק, טענת האיש הפשוט שהוסת על ידי הגדול, תהיה טענה טובה. אמנם לא לפוטרו לגמרי מן הדין, אך בהחלט להטיל את האשמה

העיקרית על הגדול. כי כוח אישיתו השפיע רבות על הרצון של האיש הפשוט, עד שנתפתה.

כוח הרצון וההנהגה הגנוז באישה

כך גם בחטא הקדמוני - העובדה שהאישה פיתתה את האיש, ונענשה על כך, מצביעה על כוחה הגדול, על שהיא היתה האישיות הדומיננטית מצד כוח ההנעה וההנהגה, ולכן היא הואשמה על שפיתתה את בעלה. ובאמת אנו רואים זאת גם בעונש שקיבלה מכך - "וְאֵל אִישָׁ תְּשׁוּקָתָהּ וְהוּא יִמְשָׁל בָּהּ" (בראשית ג טז). דבר זה מלמד שקודם החטא היא משלה בו, ומשנשתמשה בכוחה הגדול להסיתו, נענשה שהוא יקבל את כוח ההנהגה, והיא תלך אחריו, להיות עושה רצונו ותשוקתו. ובאמת אנו רואים זאת מדברי האריז"ל, שמבאר שלאחר תיקון החטא הקדמוני, יחזור הדבר לקדמותו, שתשוב האישה להיות הראש והשולטת מבחינת הרצון וההנהגה, וכך כתב (ספר הגלגולים פרק כג):

"וזה סוד מיעוט הלבנה מפני שקטרגה ונתמעטה, וזו היא קללתה 'והוא ימשול בך', כנזכר בפרשת ויקהל דף ריט ע"ש היטב, ואחר שתצא הנקבה מקללה זו כי בלע המוות לנצח תהיה עטרת בעלה והבן זה".

המושג 'עטרת בעלה' המוזכר בדברי האריז"ל, רומז על בחינת הרצון. כי העטרת היא בחינת הכתר, שמבואר בספרים שהוא שורש הרצון (שער מאמרי רשב"י פירוש ספד"צ א, פרי עץ חיים שער עמידה כ, וביאור הגר"א לתיקון"ז תיקון ה' ד"ה 'בריש הורמנותא', ותיקון כ"א ד"ה 'קמו הגאים', וכן בתיקון י"א מתיקונים אחרונים ד"ה 'בריש הורמנותא'). ונמצא שבתיקון החטא הקדמוני, תהיה האישה מובילה, מצד שרצונה יהיה הכוח המוביל.³ במובן מסויים כך מצינו במעמד הר סיני, שהוקדמה התורה להינתן לנשים, וחז"ל מלמדים אותנו שטעם ההקדמה הזו היא מפני שהרצון של האישה הוא המוביל, ולכן כדי שעם ישראל יקבל את התורה צריכות הנשים להסכים לכך, שאם הן יסכימו, גם בעליהם ילכו אחריהם כרצונם.⁴ ניתן לתלות זאת בהסרת הזוהמה שהיתה קודם מעמד הר סיני, שלכן חזרו הנשים למעלתן הראשונה (ראה מגלה עמוקות על פרשת קדושים).

'האשמת' האישה - ביטוי לכוחה

מכל מקום אנו רואים, שהאישה הואשמה על פיתוי בעלה, ודבר זה מצביע על כוח רצונה הגדול והשפעתו, שלפיכך הלך הנחש אליה דווקא, ביודעו כוחה. וממילא, העובדה שדווקא היא היתה מסוגלת לסבב את הפגם והחטא, מלמדת אותנו שגם היא זו שבכוחה לתקנו. כי דווקא האישה, שכוחה היה מסוגל להרוס, הרי שגם הוא זה שמסוגל לתקן, בחינת 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' (משנה כתובות ב ב). כמשל אדם עם עוצמה אדירה, שגייס את כוחו הגדול להרוס, דווקא הוא זה שיכול לרפא את ההרס הגדול, שכן יש בידו כוח גדול שיכול להופכו לכוח תיקון גדול, שיתקן את כל ההרס. כמובן, גם לאיש יש אחריות ואף עמל גדול בתיקון חטא זה, אך במידה מסוימת, האישה נתייחדה לתיקון שורשי של החטא הזה, על ידי המצוות הללו.

זהו העומק הנרמז במדרש חכמים, שהקב"ה פונה לאישה ואומר לה - את קלקלת, לפיכך את תתקני. את שפכת דם, לפיכך תסבלי את סבל שפיכת הדם, את סיבבת פגם לאדם שהוא עיסה שלי, ונכנסה זוהמה בגופו - את זו שתפרישי חלה שבה נרמזה הסרת הזוהמה מהגוף. את כיבית אורו של עולם, שהוא נשמת האדם - לפיכך את תאירי אורו מחדש, בהדלקת הנרות. הלשון המאשימה הזאת, טומנת בחובה ביטוי לאחריות גדולה, שהיא ביטוי לעוצמה גדולה של האישה, לכוחה הגדול בתיקון החטא הקדמוני, שהוא תיקון העולם כולו.

החטא הקדמוני ושלוש תוצאותיו

הארת השכינה

ניגש להתבונן מעט בשלוש המצוות הללו, ובתיקון החטא הקדמוני הבא על ידן. אנו רואים ששלוש קללות מרכזיות נתקללו אדם וחווה - "כִּי עָפָר אַתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב", בְּזַעַת אִפְיָךְ תֹּאכַל לֶחֶם", ו"בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים". ולאור דברי חז"ל שראינו לעיל, ניתן להבין היטב ששלוש המצוות שנצטוותה האשה, מכוונות לתקן ולרפא את שלוש הקללות, שהן שלושת הפגמים שנוצרו. כל מצווה מכוונת לתקן פגם אחד. נתבונן מעט בדבר:

כידוע, עיקר הפגם בחטא הקדמוני, היה בבחינת הגוף, ולא בנשמה. ובמילים אחרות - בהמשכת אור האלוקות לתוך העולמות התחתונים. האור האלוקי, במרומי מרומים, מאיר תמיד בשלמות עוזו, ודווקא המשכת האור למטה, לרבדי העולם הזה, היא שנפגמה בחטא הקדמוני. כי הגוף הוא כלל כל העולמות התחתונים, וממנו נסתלקה ההארה. הארה זו, היא סוד הארת השכינה. כי השכינה משמעותה אור השוכן בתוך לבוש, כי זהו עניין שכינה, מלשון 'לשכון', שפירושו להיות בתוך דבר כך, העולמות התחתונים הם בחינת גוף ולבוש, ואור האלוקות היורד אליהם ושוכן בהם הוא סוד השכינה⁵. זאת לעומת האור העליון, שאינו יורד להתלבש בעולמות, שהוא אור בלי לבוש, אור אין סופי, המאיר באורו האדיר מלמעלה, ומשפיע שפע בעולמות ממרום חביון עוזו (ראה אורות הקודש ב תז). זה סוד 'עץ הדעת טוב ורע' מול 'עץ החיים' (בראשית ב ט), כי עץ החיים סודו האור העליון, בסוד הפנימיות, סוד התורה, בחינת הנשמה שלעולם לא נפגמה. ולעומת זאת עץ הדעת סודו העולמות התחתונים, סוד החיצוניות ובחינת הגוף⁶.

'עָפָר אַתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב'

את הפגם שבגוף, בסוד העולמות, אנו רואים בקללות שנתקללו אדם וחווה. צריך לדעת, שאדם וחווה הם מרכז העולמות כולם, והפגם שהוזכר בהם, מצביע על הפגם שמקיף את כל העולמות. כמשל המוח, שכל נקודה בו מקושרת למרחב שלם, ולכן פגם במוח הוא בהכרח פגם בגוף. והנה אנו רואים שלושה דברים שנתקללו בהם אדם וחווה - קללת המוות, "עָפָר אַתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב". קללת הפרנסה - "בְּזַעַת

אָפִיף תֹּאכֵל לֶחֶם". וקללת הקושי בלידת הילדים - "בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים". כידוע, המוות הוא תוצר של הזוהמה שנאחזה בגוף האדם בעקבות החטא, כך שכדי להסיר את הזוהמה, מוכרח האדם למות, שעל ידי כך ישוב גופו ליסוד ממנו בא, והפירוק הזה יעכל את הזוהמה מגופו, כך שישב אחר כך להיבנות בלא הסיגים והפגמים. כמשל צורף שעשה כלי זהב, בעוד הזהב היה מעורבב עם העפר, ונמצא שהכלי אינו עשוי זהב טהור, ואינו יפה ונקי כראוי לזהב, כי העפר המעורב מעיב על הזהב. כמו כן, העפר מחליש את אחיזת חלקי הזהב זה בזה, שכן דרכו של העפר להתפורר. על כן אין תקנה אלא להתיך את כל הכלי מתחילה, להחזירו למצב נזול, וכך להוציא את הזהב הנקי מתוך העפר.

זוהי גזירת המיתה, שנועדה לפלוט את הסיגים שנאחזו בגוף, שאי אפשר להם לצאת אלא על ידי חזרת הגוף ליסוד ממנו בא, ובנייתו מתוקן כבתחילה. כי הלא מאז אדם הראשון, כל בני האדם נולדים זה מזה, כך שהפגם הראשון נמצא בכולם, ורק המוות יפריד בינו ובינם (ראה דרך ה' א פרקים ג-ד).

'בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים'

הקושי בלידת ילדים, הוא הצד השני של המטבע. הלידה היא הבאת חיים לעולם, שסודה הוא המשכת נשמה לגוף. והנה הפגם שנאחז בגוף, הרחיק מאוד את הגוף מהנשמה, עד שנעשה מקום צר ודחוק מאוד עבורה. סובלת היא בשהות עימו, לפי שהיא מן העליונים, ולעומתה הגוף במצבו הנוכחי שרוי במושגיו התחתונים, ונמשך בתאוה אל החומר. על כן הנשמה כבושה בגוף בכוח מכריח, כמאמר חז"ל "על כרחך אתה נולד" (אבות ד כב)⁷.

והנה הקושי בלידת ילדים נעוץ בקושי הגדול של הבאת נשמה לעולם שנוצר בעקבות הפגם⁸. האתגר הזה קשה מאוד, הן ביצירת העובר בחודשי ההיריון, שהיא

⁷ "בא וראה, בזמן שיוצא בן אדם לעולם, מה כתיב, 'לפתח חטאת רובץ', כאן סוד 'בעצב תלדי בנים', שהרי כשמשלתחת הנשמה ממקום שמשלתחת, היא מאירה בכמה אורות, ואין לה עול כלל, אלא עול השכינה. בזמן שיוצאה, רוצה הנחש להתדבק בה, שכינה מתחזקת להציל אותה בכמה קולות שמעלה למעלה. כאן כתוב, 'כאיל תערוג על אפיקי מים, והרי נאמר, 'שאיילה זו רחמה צר', כן נשמות בטורח רב יוצאים לעולם בעבור הנחש שרודף אחריהם, בגין זה למטה האשה פועה לגבי המלך בעבור הנחש שעומד שם, והיא ניצולה" פירוש המצוות לרמח"ל וראה שם עוד.

בחנינת הכנת הגוף, לבנותו ולהכינו שיוכל לקבל בקרבו נשמה, והוא דורש מאמצים עצומים מהאם, בכל חודשי ההיריון, והן לאחר מכן בלידה והקושי הגדול שלה, ששורשו הוא הקושי בהבאת הנשמה לעולם. שלכן יוצא הוולד ממש מתוך האם, במסירות נפש, שדבר זה עצמו גורם לאמא לתת מחיותה בולד, ובכך מסייעתו לצאת לאור עולם ולהיוולד. והיינו שעצם העובדה שהעובר הוא ממש חלק מהאם, שלכן יציאתו כמוה כעקירת איבר, במאמץ רב, הנה היא מאפשרת לאם לתת מהחיות העצמית שלה בילד, ובכך לסייע לנשמת הילד לבוא לעולם, כפי שביאר זאת האריז"ל בהרחבה (ראה עץ חיים כ ג בסוד האם שממיתה מעצמה ומחיותה בשביל הולד)⁸.

'בזעת אפיה תאכל לחם'

הקושי השלישי, "בזעת אפיה תאכל לחם", הוא קושי המזון, המבטא גם את קושי הפרנסה בכללותה, כי המזון הוא נקודת המרכז לכל צרכי האדם מהסביבה. ובאמת דבר זה כולל את הקושי בכל קניין הנכסים, והמגורים וכל כיוצא בזה, שהכל מסובב בקשיים רבים. וקושי זה הוא תוצר של החטא והפגם. כי הנה יש לדעת, שהאדם נברא כשכל המציאות מוכנה עבורו, כמאמר חז"ל (מדרש רבה קהלת ז יט ועוד). ויסוד הענין הוא, שבאמת העולם הוא אחד, ולכן עצמיות האדם מקיפה את כל הנבראים, וכל הנכסים שהאדם קונה, הם חלק מעצמיותו שנכון לו ומוכן עבורו (ראה ליקוטי הלכות, הלכות אבידה ומציאה). והנה אם המציאות היתה מתוקנת, הרי שכל החלקים

⁸ וראה גם עץ חיים כט ב. עוד בעניין הזיקה בין החיות של ההורים ובין נשמת הילד כתב האריז"ל: "עוד דע, כי האב הוא נותן חלק מנשמתו אל בניו, ואותה החלק נעשה לבוש אל נשמת הבן, ומסייעו ומדריכו בדרך הטובה, ולסבה זו חייב הבן בכבוד אב' שער הגלגולים י. עוד כתב: 'ב' כיסויים יש לנשמה... כסוי אחד נמשך לה מן האב וכסוי שני נמשך לה מן האם... הוא בבחינת נשר המגינה על בניה בסוד יפדוש כנפיו וגו'... אין לך ולד בעולם שאינו לוקח מעט מאותו רוח... נמצא שהבן הראשון... לוקח עמו מעט מההוא רוחא... כדי לעשות לבוש כנ"ל ואחריו בא בן הב'... וגם הוא לוקח מההוא רוחא... לצורך מלבוש הנ"ל וכן על דרך זה עד תשלום כל הבנים שיוולדת האשה. וכאשר נשלם ונגמר ההוא רוחא ואין בה עוד ליתן כי לא נשאר בה רק חיות של האשה עצמה שהוא נפש אליה כנ"ל אז אינה יולדת עוד. ואם היתה יולדת היתה מתה בלדתה בסוד 'ויהי בצאת נפשה כי מתה' כי בנימין לקח אותו החלק עצמו הנשאר באמו שהוא הנפש שלה ממש ובלדתה אותו יצאה נפשה ממש ואז מתה והבן זה" עץ חיים לט ח. וראה שם יב, וכן מ ח, ליקוטי תורה פרשת וירא, ובעוד מקומות, וראה עוד בנספחים.

השייכים לאישיותו ולצרכיו, היו מזדמנים עבורו בקלות. כמו משל גוף האדם, שהאדם נולד עם כל אבריו, ולא מצינו שצריך לטרוח להשיג לעצמו את היד והרגל שלו, ואת השערות והאוזניים וכיוצא בזה. וכך היה צריך להיות גם בבחינת המעגלים הרחוקים יותר של אישיותו, והיינו בגדיו, מזונותיו, נכסיו, ביתו וכל אשר שייך לעצמיותו, שהכל היה מזדמן לו בצורה טבעית וקלה, כמי שקורא לבני ביתו מן החצר, וכולם נאספים אל הבית. כך היה הכל נאסף לאדם, כדרך אוכלי המן, שהיה האוכל מגיע לפתח ביתם, ולא היה להם שום משימה אלא ללקט אל תוך ביתם.

אלא שהפגם שנאחז בעולמות, גרם למציאות הפירוד. כי זה סוד הרע, שהוא יוצר את הפירוד בין כל חלקי ההויה, שכל אחד עומד לעצמו מבודד מחברו. כמשל פצצה שנפלה על בית, וריסקה את כל הבית ותכולתו להר של עפר. הנה נמצאים כל החלקים כמו קודם לכן, אך בפירוורים נפרדים. הפירוד הזה גורם לבלבול ולמצב בו אחד לוקח חלק חברו. כמשל הפאזל, שלפעמים נעשה בלבול וחלק אחד מורכב שלא במקומו. כך הוא במציאות הפגם, שנעשה פירוד בין האדם ובין כל אשר לו, וצריך עמל ומאמץ גדול להשיב אליו את כל חלקי עצמיותו, בסוד הדומם, הצומח והחי השייכים לחלקי עצמותו. ודבר זה מסבב זיעה רבה וקושי עצום, ומלחמות ומאבקים בין בני האדם, שכל אחד אומר כולה שלי וכל כיוצא בזה⁹.

שלוש מצוות לתיקון שלושת הפגמים

אלו הן שלושת הקללות, המבטאות את הפגם בגוף האדם ובכל הרבדים האחרים של העולמות השייכים לאדם. והנה התיקון נעשה על ידי שלוש המצוות של חלה, נידה והדלקת הנר. במובן זה ניתן לומר, שמצוות חלה מכוונת לתיקון של "בְּזַעַת אִפְיָהּ תֹאכַל לֶחֶם". עניין הנידה מכוון לתקן את קללת המוות, של "כִּי עֹפֶר אֶתָּה וְאֵל עֹפֶר תָּשׁוּב". והדלקת הנר מכוון לתקן את הקושי בלידת הילדים. ואולם קודם שניגש לבאר זאת, יש לנו להבין מהו כוחה של האישה, הן ביכולת לסבב את הפגם, והן ביכולת לתקנו.

האישה ואור השכינה

השורש העליון של האישה

כפי שראינו קודם לכן, החטא הקדמוני פגם דווקא בבחינת העולמות התחתונים ובסילוק האור השוכן בקרבם. והנה ראינו שאור זה הוא אור השכינה. ויש לדעת שאור השכינה הוא השורש לכל בריאת העולמות התחתונים, וכן הוא התוכן הפנימי שלהם, סוד פנימיותם. כי למעשה השכינה היא נשמת העולמות התחתונים, והעולמות התחתונים הם הגוף של השכינה, בחינת הלבוש שבו מתלבשת. והנה ידוע שהנשמה היא השורש להתהוות הגוף, כי הגוף נוצר מכוח אור הנשמה. ודבר זה מבואר בספרים הקדושים, שהנשמה מצמצמת את אורה, עד שנוצר ממנה הגוף, ולאחר שנוצר היא שבה ומתלבשת בו, לשכון בקרבו, בבחינת נשמה בגוף (עץ חיים ו ה, הקדמות ושערים שער ב). הווה אומר, הנשמה היא המקור לבריאת הגוף, כך שהגוף וכל פרטיו הוא בחינת ענפים המשתלשלים מהנשמה, ולאחר מכן הנשמה שוכנת בגוף ומחייה אותו.

והנה על כן נבין, שהשכינה היא שורש כל העולמות התחתונים, וכל מה שיש בעולמות הללו הרי הוא מענפי השכינה, כגוף הנוצר מהנשמה (עץ חיים מד א, מבוא שערים ב ג ה, אורות הקודש ב עמ' תו, גנוזי הרמח"ל עמ' רנט ואילך). ובמצב המתוקן של העולמות, הרי הם כגוף שלם ומשוכלל, שהנשמה יורדת לשכון בו, היא השכינה, נשמת העולמות כולם, התפשטות אור האלוקות בעולמות התחתונים, להאירם, לקדם ולרוממם בדבקות האלוקית העליונה.

האישה - ענף מאור השכינה

והנה מבואר בספרים הקדושים, שהאיש והאישה נבראו בצלם אלוקים, ובמובן זה, נשמת האיש מושרשת לעילא, בסוד האור העליון, שמעל כל ערכי העולם הזה. ולעומת זאת, האישה מושרשת בסוד אור השכינה. האור העליון, נרמז בסוד אור קוב"ה, והאור שמתלבש בעולם, הוא סוד השכינה, כנסת ישראל. ובאמת מבואר שנשמות ישראל הם בחינת בנים לאור קוב"ה ושכינתיה, כמו שאמרו חכמים בגמרא (ברכות לה ב) שהאב והאם שלנו הם הקב"ה וכנסת ישראל, סוד השכינה. ועל כן באמת בכל נשמה מישראל יש שורש מהאב ומהאם, כמו שמצינו בוולד הגשמי, שיש בו

מהאב ומהאם, כן בכל נשמה ונשמה. אלא שכמו בוולד התחתון, שפעמים נולדת בת, ופעמים נולד בן, כן לעילא, כשמתגברת בחינת האם, סוד כנסת ישראל, אזי נולדת בת, וכשמתגבר בחינת האב, אזי נולד בן. על כן הנשים מושרשות באופן מיוחד בעניינה של השכינה, כמו הבנות שהן קשורות בזיקה מיוחדת לאימן, ולומדות את הנהגותיה המיוחדות לה, כאישה. וכך אומר הזוהר הקדוש (ג קכד א): "כל נשי עלמא אתאחדת בכנסת ישראל", כלומר כל הנשים נאחזות ומושרשות בכנסת ישראל, ומתברכות ממנה (כגרסא האחרת בזוהר הזה - "כל נשי עלמא אתברכאן בכנסת ישראל"). וכן כתב - "אשה דא שכינתא" (תיקוני זוהר סח א).⁷

והנה הזיקה המיוחדת של הנשים לסוד אור השכינה, היא זו שעמדה בשרש כוחן לסבב את הפגם של החטא הקדמוני, והיא זו שנותנת להן את הכוח לתקנו. שהנה ראינו שהחטא הקדמוני פגם בעולמות התחתונים, ובאמת כך מבואר, שסוד עץ הדעת הוא בחינת העולמות התחתונים והתגלות אור השכינה בהם, ועץ החיים הוא סוד האור שמעל כל ערכי העולמות, סוד אור קוב"ה, שנרמז בסוד אור התורה. והנה לכן עץ הדעת קשור באופן מיוחד לאישה (זוהר א לו א). ועל כן היא שלטה, הובילה והנהיגה בו, והאיש הלך אחריה בדבר זה. והוא כמשל פשוט, שהמומחה לכל תחום הוא המוביל בו, וכולם נשמעים אליו. ואפילו רב גדול, שכוחו גדול בתורה, ילך אחר עצת הרופא בענייני רפואה. כי זהו תחומו ושליטתו. וכן במובן זה, סוד העולמות התחתונים, והתלבשות אור השכינה בהם, מיוחד הוא לכוחה של האישה, ובדבר זה כוחה רב משל האיש, שיש לה בינה יתירה, השייכת להבנת המציאות לעומקיה, וחיבור אל הרבדים החומריים. והנה לכן היא זו שהיה בכוחה להוביל את האדם לאכול מעץ הדעת, כי יקשיב לה, באשר היא השולטת בסוד עץ הדעת, סוד רבדי העולמות התחתונים.

והנה כמו הפגם כן התיקון, כוחה של האישה גדול הוא בתיקון העולמות התחתונים והסרת הפגמים מהם. ולכן היא זו שנתייחדו אליה שלוש מצוות אלו. ואף שגם הבעל יכול לקיים את המצוות הללו, מכל מקום הן מיוחדות וראויות לאישה בעיקר. כי הן מושרשות בסוד אור השכינה ותיקון העולמות, ואף שבוודאי גם לבעל יש שורש באור השכינה, כי היא אימו, ויש כוח האם בבנה, מכל מקום אינו ככוח האם בביתה,

⁷ ובמקום אחר (שמות קא א) כתב "כל נוקבא, בדיוקנא דנוקבא אילנא תתאה קיימא", וביאורו - כל אישה, הרי היא בדיוקן בחינת השכינה, שהיא הנוקבא שלעילא, הנקראת 'אילנא תתאה' כנודע ואכמ"ל.

ובמיוחד באותם כמה עניינים ייחודיים המכוונים לעילוי השכינה (וראה רחובות הנהר ז ב, ונהר שלום לח ב)^ה. וכמו שתמצא שעיקר כוח לימוד התורה בסוד עץ החיים שייך לאיש, כי האיש מושרש בסוד אור העליון, שהוא שורש התורה, מכל מקום בוודאי גם האישה שייכת ללימוד תורה (כמו שמצינו במתן תורה שניתנו לנשים 'ראשי דברים', וכן מחוייבת בלימוד ההלכות הנוגעות לה כמבואר בפוסקים, ראה יורה דעה רמז ו ברמ"א, ואכמ"ל), כי הלא הוא אביה מחוללה, וכוח האב נמצא גם בה. לכן שייכת בלימוד תורה, וכמו שמצינו שניתנה התורה גם לנשים, אך לא כמו האיש, ולכן ניתן לה ראשי דברים, שהוא זיקה כללית לתורה, לעומת האיש שניתן לו דקדוקי דברים (שמות רבה כח ב), שהוא עול התורה וחיוב לימודה לפרטי פרטים.

^ה כמו שמצינו בעניין ראש חודש, המושרש בסוד עילוי השכינה, שדווקא הנוקבא עולה לעילא לבדה. וביאר האריז"ל ש"לכן צריכין הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חודש, מפני שהם בחינת הנוקבא ולהם העלייה ולא להזכר" פרי עץ חיים שער ר"ח חנוכה ופורים ב, ובספר מחברת הקודש ביאר האריז"ל שבראש חודש השכינה לבדה "היא עולה עד הכתר, לכן מנהג הנשים להיות בטלים ממלאכה שיש כח בידם להעמיד בה אור הכתר שהביא עמה כדי להתקיים בה כל היום".

החלה - יצירת מרכז קדוש ותיקון התוהו

בשיחות הבאות נתבונן בהדלקת הנר וטהרת הנידה, וכאן ניגש להתבונן בהפרשת חלה המכוונת לתיקון הקללה של "בְּזַעַת אֶפֶיךָ תֹאכַל לֶחֶם", הנוגע לקשיי השגת המזון ובכללם כל קשיי הפרנסה. ונראה לומר שמצוות חלה מכוונת לפתרון עניין זה. וכאן אנו רואים גם את ההשפעה המיוחדת של האִיִּשָּׁה על בעלה. כי הקללה של "בְּזַעַת אֶפֶיךָ תֹאכַל לֶחֶם" נאמרה כלפי הבעל, ובמצוות חלה אנו רואים את כוחה של האִיִּשָּׁה להשפיע ולתקן את בעלה. ובאמת דבר זה ניכר ממש ממצוות החלה, שכן ידוע בהלכה, שאין קדושת חלה שורה, אלא בפעולת הלישה. והנה ידוע, שהאדם נתקלל שיצטרך לעמול במלאכות הפת, ואחד עשר מלאכות צריך לעשות עד שיהיה לחם, מהזריעה ועד האפייה. ובמובן זה, כל המלאכות מהזריעה ועד הטחינה, הם עמלו של הבעל. אלו הן עבודות האִישׁ מחוץ לביתו. ולאחר מכן נותן את הקמח לאִיִּשָּׁה, והיא לשה בבית את העיסה, ומשרה את קדושת החלה בה. הרי אנו רואים כאן את הזיקה של האִיִּשָּׁה למלאכתו של הבעל, ואת הברכה שהיא משרה בה. ודבר זה הוא צוהר להבין את כוחה הייחודי של האִיִּשָּׁה בהשפעה על בעלה ועל הבית באופן כללי. וננסה להתבונן בדברים בקצרה.

הפירוד המסבב את העמל

אמנם קודם שניגש לתיקון הנעשה בחלה, נתבונן בקצרה במצב המתוקן שקודם החטא, ובסיבת הקושי שנוצר בעקבותיו. כפי שהזכרנו, האדם נברא כשכל המציאות מוכנה עבורו. ויסוד הענין הוא, שבאמת העולם הוא אחד, ולכן עצמיות האדם מקיפה את כל הנבראים, וכל הנכסים שהאדם קונה, הם חלק עצמיותו שנכון לו ומוכן עבורו. והנה אם המציאות היתה מתוקנת, הרי שכל החלקים השייכים לאִישׁיותו ולצרכיו, היו מזדמנים עבורו בקלות. כמו משל גוף האדם, שהאדם נולד עם כל אבריו, ולא מצינו שצריך לטרוח להשיגם. וכך היה צריך להיות גם ביחס לבגדיו ומזונותיו ונכסיו וביתו וכל אשר שייך לעצמיותו, שהכל היה מזדמן לו בצורה טבעית וקלה, כדרך אוכלי המן, שהיה האוכל מגיע לפתח ביתם, ולא היו צריכים אלא ללקט לתוך ביתם.

והנה ראינו לעיל, שהפגם שנאחז בעולמות, גרם למציאות הפירוד, שהוא שורש הרע. כמשל פצצה שנפלה על בית, וריסקה את כל הבית ותכולתו להר של עפר. כך שכל החלקים נמצאים כמו קודם לכן, אך בפירורים נפרדים. הפירוד גרם לכך שהאדם צריך לעמל ומאמץ גדול להשיב אליו את כל חלקי עצמיותו, בסוד הדומם והצומח והחי השייכים לחלקי עצמותו. הפירוד גם גרם לבלבול וערבוביה, שלכן אחד לוקח חלק חברו. ודבר זה מסבב זיעה רבה וקושי עצום, ומלחמות ומאבקים בין בני האדם, שכל אחד אומר כולה שלי וכל כיוצא בזה.

שורש התיקון - הרמת מרכז של קודש

והנה התיקון לכל הפירוד הזה, הוא על ידי יצירת מרכז של קודש, שסביבו יתאגד הכל. וביאור העניין הוא, שבאמת כל הנבראים כולם נבראו בשביל תכלית אחת, שהיא הקודש העליון, שיתגלה בעולם. ולכל אחד יש מקום מדויק בתוך התכלית הזו, והיא המסדרת ומארגנת את כל החלקים במקומם הנכון. כמו משל מנגינה, שהיא מתאמת בין כל הנגנים, ולפיה יודע כל אחד להשתלב בזמנו הנכון, ובמינון הנכון. בלא המנגינה, יהיה תוהו ובוהו. כך גם בתיקון העולם, כשהקדושה מתרוממת ונעשית מרכז החיים, אז היא מנחה את כל כוחות החיים למקומם הנכון. כי באמת לכל נברא יש ניצוץ קודש, שהוא חלקו ושייכותו לתכלית הכללית, ואין שום נברא לבטלה. ולכן כשהקדושה מתרוממת בעולם, אזי כל חלקי החיים מקבלים את מקומם ואינם נדחים כלל ועיקר.

חלה - עילוי הקודש כראש לעיסה כולה

והנה זהו הסוד של החלה, שמרימים מתוך העיסה חלק אחד, שהוא המרכז, נקודת הראשית, בסוד "וְהָיָה בְּאֶכְלָכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיֶמוּ תְרוּמָה לָהּ" ראשית עֲרֹסְתְּכֶם חֲלָה תִרְיֶמוּ תְרוּמָה" (במדבר טו יט-כ). חלק זה, הוא נקודת הקודש שמתרוממת מתוך העיסה כולה. ההתרוממות הזו של הקודש, איננה בידול וניתוק של חלק זה משאר העיסה, אלא כעין העלאת מרכז, נקודה עליונה, שהיא התכלית והתמצית של העיסה כולה. לכן החלה נקראה ראשית, סוד הראש, שהוא התכלית והמרכז של הגוף, כמות שמתפעל את כל האברים בתזמון הנכון, כל אחד בתפקידו. כך גם החלה, נקודת הקודש המתרוממת. ההתרוממות איננה תנועת ניתוק והבדלה של הקדושה משאר

הַחַיִּים, אֵלָא אֲדִרְבָּא, יִצִּירַת רֹאשׁ, שִׁסְמֵן תַּכְלִית וְתוֹכֵן עֲלִיוֹן, וַיַּחֲבֵר אֶת כָּל הַחַיִּים אֶל מִימַד הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה פֶשֶׁט מִצְוֹת הַחֲלָה, וְהַתְּרוּמוֹת וְהַמַּעֲשֵׂרוֹת, שֶׁבָּאוֹת לַחֲבֵר בֵּין הָאָדָם וּבֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַכֹּהֲנִים, וּבִכְךָ לַחֲבֵר אֶת חַיֵּי הָאָדָם אֶל הַתַּכְלִית הַקְּדוּשָׁה. וּבִאֲמַת, הַחִיבוֹר אֶל הַתַּכְלִית, הוּא גַם שׁוֹרֵשׁ הַבְּרָכָה וְהַהֲצָלָחָה, כִּי הוּא מְסַדֵּר אֶת הַחַיִּים, וּמִמָּקָם אוֹתָם בְּצוּרָה נְכוֹנָה, נוֹכַח פְּנֵי ה', וְאִזּוּ הַבְּרָכָה שׁוֹרֶה בְּחַיֵּי הָאָדָם, וְעֵנִינִי חַיָּיו נַעֲשִׂים קָלִים וְטוֹבִים. וְכֵן הַנְּבִיא מְבַאֵר, שֶׁהַבְּרָכָה שׁוֹרֶה מִכּוּחַ הַפְּרִשְׁתָּה חֲלָה, וּמִתֵּן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת - "וְרֹאשִׁית כָּל בְּפֹרִי כָל וְכָל תְּרוּמַת כָּל מִפְּלֵ תְּרוּמוֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֹאשִׁית עֲרִסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהַנִּיחַ בְּרֶכֶה אֶל בֵּיתָךְ" (יחזקאל מד ל).

לִיצוֹר מִרְכּוֹ קוֹדֶשׁ לְבֵית

הַפְּרִשְׁתָּה הַחֲלָה, הִרְמַתָּה לַמַּעֲלָה, הִיא הַפְּעוּלָה הַיְּזוּמָה, לַחֲקוֹק מִרְכּוֹ שֶׁל קְדוּשָׁה. הַפְּעוּלָה הַזֹּאת אֲמֵנָה נַעֲשִׂית רַק בְּלֶחֶם, אֲךָ הַלֶּחֶם הוּא עֵיִקָר חַיּוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וּבִמְבֹרָן הַזֶּה הוּא רוֹמֵז עַל כָּל הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם, לְהַעֲלוֹתָם וּלְקַדְּשָׁם. וּבִאֲמַת זֶה עֲבוּדָה גְּדוּלָה וְחֹשֶׁבָה מְאֹד, שֶׁהִיא שׁוֹרֵשׁ כָּל יִצִּירַת הַסֵּדֶר וְהַתִּיקוֹן בְּחַיִּים - שִׁיחִיהָ לַחַיִּים מִרְכּוֹ קְדוֹשׁ, נְקוּדַת עֲלִיוֹנָה, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת מֵעַל כָּל הַיּוֹם יוֹם, וְהִיחָס הַמְּכֻבָּד וְהַמְּרוּמָם אֵלֶיהָ, יוֹצֵק מִשְׁמַעוֹת לְכָל הַחַיִּים כּוֹלֵם. כֵּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּכָל בֵּית בִּישְׂרָאֵל, שִׁיחִיהָ לוֹ נְקוּדַת מִרְכּוֹ, רִגְעִים שֶׁל הַתְּרוּמָה, בְּחִינַת "חֲלָה תְּרִימוֹ תְּרוּמָה", נְקוּדַת קוֹדֶשׁ, שְׁמִרְמָה אֶת בְּנֵי הַבַּיִת מֵעֵבֶר לַיּוֹם יוֹם הַרְגִּיל, וְנוֹסַכְתָּ בָּהֶם כּוֹחוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה וְהַתְּרוּמָה רוּחַ. דְּבַר זֶה יִכּוֹל לִהְיוֹת רִגְעִים שֶׁל לִימוּד תּוֹרָה בְּבֵית, אוֹ רִגְעֵי תְּפִילָה, אוֹ עֲבוּדַת ה' בְּשַׁבָּתוֹת וּבְחַגִּים וְכָל כִּיּוֹצָא בִּזְהָ. אֲךָ הַנְּקוּדָה הָעֵיִקָרִית שֶׁצָּרִיכָה לִהְיוֹת הִיא הִיחָס הַמִּיּוּחָד לְרִגְעִים אֵלֶּה, הַיְּדִיעָה שֶׁהַרְגָעִים הַלָּלוּ הֵם מֵעֵבֶר לַיּוֹם יוֹם הַרְגִּיל. מֵעֵין אוֹרַח צְדִיק וְקְדוּשָׁה שֶׁבָּא אֶל הַבַּיִת, שֶׁכָּל הַנֶּפֶשׁ מְרוֹכֶזֶת בּוֹ, וּבְמַעֲמַד הַנִּשְׁגָּב. וּמִתּוֹךְ הַמַּעֲמָד הַזֶּה, מִקְבָּלִים כָּל הַחַיִּים מִשְׁמַעוֹת, מֵעֵין קְרִיאַת כִּיּוֹן, הַמִּנְתַּבֵּת אֶת כָּל כּוֹחוֹת הַחַיִּים וּפְרִטִּיהֶם, אֶל נוֹכַח פְּנֵי ה'.

הַחֲשִׁיבוֹת לִיצוֹר מִרְכּוֹ שֶׁל קְדוּשָׁה לְבֵית

אִם הַבַּיִת מִתְּנַהֵל, בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין לוֹ רֹאשׁ, נְקוּדַת גּוֹבֶה רוּחֲנִית, הִרִי שֶׁאֵין לוֹ גַם עֲמוּד שְׁדָרָה לְכָל שָׂאֵר עֵנִינֵי הַחַיִּים. הַכָּל עֲלוּל לִהְיוֹת רְדוּד, חָסֵר טַעַם וּמִשְׁמַעוֹת עֲמוּקִים.

כי אין הפרש והבדל בין שולחן שבת, לסתם ערב רגיל, בין זמן לימוד תורה, לעיסוקים אחרים. לא כך צריך להיות - כמו שבלחם, שהוא עיקר המזון, צריך להרים משהו משאר העיסה, לרומם אותו למעלה, לציין את קדושתו, ובאמצעותו לחבר את כל המזון שבבית אל הקדושה, אל הכהנים, מקבלי החלה, המבטאים את הקשר אל המקדש המקודש, כך צריך כל הבית כולו. צריכה כל משפחה בישראל, למצוא נקודות ממשק בחייה, אל הקדושה, לבית המקדש, לתכלית הכללית של עם ישראל. הבית זקוק לנקודות שהן בחינת ראשית, בחינת 'חלה', הממוקדות במהות ובטעם החיים, במטרה האדירה של עם ישראל. בהעדר נקודות אלו, הרי שהבית עלול להידלדל ולהיות חסר את החיבור הממשי לנשמתו ומהותו. החיים האדירים של עם ישראל בבית המקדש, הם שורש החיים לכל בית. כי בית המקדש הוא נשמת כל בית ובית בישראל. ולכן צריך למתוח קו דק, מהבית הפרטי לבית המקדש. החלה והביכורים, התרומות והמעשרות, מכוונים למטרה זו. ומהם נלמד מסר כללי, שיש להעלות את הבית אל הקודש, למצוא בו נקודות זיקה לנשמה הכללית של עם ישראל, לחיבור חי ורענן עם ה' יתברך.

הפעולה הזו, מכוונת את הבית כולו, ממקדת אותו להתנהל בצורה ישרה, בחינת עמוד שדרה המישר את הגוף כולו מכוח הראש, ובכך ממילא מסתלקים הבלבולים, מציאות התוהו מתבטלת, והרע והקלקול מתפוגגים. על ידי כך, במהלך הדרגתי, הולכת הקללה ונחלשת. הזיעה והעמל הגדול, הבאים מריבוי הקליפות והבלבולים, הולכים ונעלמים, מכוח ההתארגנות של הבית, סביב נקודת הקודש.

כוחה של האישה בעילוי הבית

האישה במיוחד מצווה על הפרשת חלה. הסיבה הגלויה היא מפני שהיא עסוקה בצרכי הבית, והיא זו שלשה את העיסה. אך באמת סיבה זו רומזת על סיבה מהותית ושורשית יותר, שבאמת האישה היא נשמת הבית ואורו, ודווקא היא זו שיכולה לרתום את כל הבית, בכל סעיפי חייו, ולמרכז אותם סביב הקודש. אמנם, פעמים רבות הבעל עסוק באופן אינטנסיבי בעבודת ה', בשלוש תפילות ביום, וקביעות עיתים לתורה. אך דבר זה עלול להיות התעסקות מבודדת, שאינה מקושרת לשאר החיים בבית. דרכו של האיש להפליג למחוזות מופשטים, בחינת "כִּי אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ" (משלי ז יט). האישה, מרושתת על הבית, מחוברת מצד תכונתה לפרטיו. זה סוד הבינה היתרה שבאישה. הבינה היא כוח ההתפרטות, והיכולת לארגן ולנהל

פרטי חיים רבים במקביל, ולסדרם סביב תוכן מרכזי. האיש מושרש בסוד החכמה, שהיא נקודה רעיונית מופשטת. כך כוחו של האיש, להישאב לנקודה עליונה, אך להתנתק משאר פרטי החיים. כך בדרך כלל מבנה הנפשיות של האיש מול האישה, בסוד חכמה מול בינה. וכך מבואר בספרים הקדושים, שהחכמה היא המוח, והבינה סוד הלב (ראה פתח אליהו), ודווקא הלב הוא נקודת המרכז של כל כוחות החיים. באופן שמוח עומד למעלה, ומתווה כיוון מרומם, אך הלב הוא עומד במרכז, בא במגע עם כל כוחות החיים, ומרים אותם אל הקודש.

האישה, היא הלב, היא המלכה של הבית, והיא המנהיגה האמיתית שלו, למרות שפעמים רבות הדומיננטיות של הבעל מורגשת ונוכחת, כוחה של האישה עולה עליו, בניהול הבית, וברתימתו סביב תוכן הקודש. בשעה שלאישה חשוב מאוד שיהיה לבית מרכז של קדושה, רגעי התרוממות, אזי יש סיכוי גדול שדבר זה יצליח. כי יש בכוחה, מצד תכונתה, להשפיע על הוויית הבית, ואף על בעלה, כפי שנראה כעת, כיצד השפעת האישה על האיש נרמזת במצוות חלה.

האישה - הברכה של האיש

במצוות חלה ניכרת השפעת האישה על האיש. כי הקללה של "כְּזֹעֶת אֶפְיָךְ" באה לאיש, והוא אשר פועל את רוב מלאכות הפת, מהזריעה ועד הטחינה. את הקמח הוא מביא לביתו, בעמל מלאכתו, והאישה ממשיכה את הפעולה, ללוש ולאפות. והנה אנו רואים שקדושת החלה שורה דווקא בלישה, ולא קודם לכן. ובא להורות, שהאישה היא מקור הברכה של האיש, "כל אדם שאין לו אישה שרוי בלא ברכה" (יבמות סב ב). האישה, מחברת את האיש אל התכלית, אל הבית, שיהיו כוחותיו מכוונים לבניין. כמו בלידת הילדים, שכוחו של האיש אינו שווה מאומה, בלי אישה, שתפתח את כוח זרעו, כך גם בשאר כוחות חיי האיש. האישה מפתחת אותם, הופכת אותם לבניין עולם.

ועומק העניין הוא, שהתכלית של הכל היא השכינה, אור האלוקות. וכל השרוי בלא אישה, אין עימו שכינה. כי האישה, מושרשת באור השכינה, ומבטאת בהוויתה את התכלית. ולכן, החלה, שסודה הוא התכלית, סוד התגלות השכינה, שייכת דווקא ברגעים שבהם הבעל נותן לאשתו את עמלו, את הקמח. האישה, בידיה הטובות, ובחכמת ליבה, לשה את העיסה, ובכך משרה בו את הקדושה, את חיוב החלה, ומרימה למעלה אל הקודש, ובכך מחברת את כל עמלו של בעלה, אל הקודש. אכן,

הבעל יכול להתקדש בתורה ובעבודת ה' רוחנית, אך במימדי העולם הזה, אין השכינה שורה אלא מכוח האשה. ולכן עמלו בתיקון העולם, במלאכות הפת, לא יבורכו, אלא מכוח אשתו, המשלימה אותו, ומשרה שכינה במעשה ידיו.

זה סוד הלישה, שהאשה לוקחת את הקמת, עמלו של האיש, ומקדמת אותו לתכליתו, ועל ידי כך משרה בו את הקדושה, אור השכינה, סוד "רֵאשִׁית עֲרֶסְתְּכֶם" (במדבר טו כ), להחדיר אור וקודש במעשיו של בעלה, בבחירתו ובעמלו. וכך מבואר בזוהר הקדוש, שהמילה 'חלה' רומזת לסוד עליון, שהוא 'חל ה' (תיקוני זוהר לא א), והיינו שסוד ה' רומזת לשכינה, והיא חלה ושורה מלמעלה, על ידי החלה.

חז"ל לימדו שהאשה נמשלה לקרקע, "אסתר קרקע עולם" (סנהדרין עד ב). הקרקע נראית התחתונה ביותר, כולם דורכים עליה. אך היא זו שמצמיחה את הכל. בלא קרקע אין מקום, אין מעמד, אין חיים, אין צמיחה, אין מאומה. זוהי תפילתנו, "ונפשי כעפר לכל תהיה" (ברכות יז א), לזכות להיות משהו שמצמיח אנשים אחרים, המגייס את כשרונותיו בשביל להעצים אחרים. האשה, יש לה כוח הכלה. כשם שמכילה את נקודת ההשפעה של בעלה, בחיבור הגופני, כן מכילה היא את כוח יסודו ותמציתו בכל מערכות החיים, עוטפת אותם, שומרת עליהם, ומאזנת אותם נכונה, למקמם בצורה טובה, לזרעם באדמה, ולהצמיחם לטובה.

זוהי חכמת הנשים, אשר בנתה את ביתה, עשתה את רצון בעלה, במובן שחיברה אותו לעשייה, למציאות ממשית, ולא למרוץ אין סופי, שעלול להיות תלוש במרומים, ולא מתחבר לאדמה, להכות שורשים, לצמוח ולהתקיים, לדורי דורות.

אם כן, מכל הדברים הללו רואים אנו עד כמה גדול כוחה של האשה בהשלמתה את האיש, והבאת הברכה אליו, בהכלת כוחותיו עד שימצא את מקומו, למען יהיה כל עמלו לברכה ולהצלחה, ובכך תהיה היא "אִשָּׁת חַיִּל עֹטֶרֶת בְּעֻלָּה" (משלי יב ד), ובזכותה ימצא חיים ברכה וכבוד. זהו הנרמז במצוות חלה, שמכוונת להשלים את פעולת האיש, ולהסיר את הקללה ממנו, של הזיעה, המרדף והתחרות, להשיבו אל השלום והמנוחה, על העדן והנועם, הבאים מתוך חזרה אל עצמיותו, אל נקודת הנשמה שבו, שהיא מקום מנוחתו ואושרו.

במהלך הספר נעסוק בעזרת ה' בהתבוננות בשלוש המצוות הללו, לראות זוויות שונות במהותן ולדלות מעט מהעומק הרוחני החבוי בהן. ואף גם זאת, ננסה ללמוד מהן מעט גם על עבודת ה' המיוחדת של האשה, כפי שעולה מתוך המצוות הללו, ותפילתנו שנזכה לכוון לאמיתה של תורה, ויהי ה' עימנו תמיד, אמן ואמן!